

GRAD NOVI
VINODOLSKI

PRAVNI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet
Grad Novi Vinodolski
Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci s
Područnom jedinicom u Puli

organiziraju

**Međunarodnu znanstvenu konferenciju povodom
210. godišnjice rođenja hrvatskog bana
Ivana Mažuranića**

10. - 11. listopada 2024. godine
Novi Vinodolski, Gradska vijećnica

Izdavač:

Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet

Za izdavača:

Dario Đerđa, dekan Pravnog fakulteta u Rijeci

Izvršni urednik:

Doc. dr. sc. Ines Matić Matešković, Pravni fakultet u Rijeci

Međunarodni programski i organizacijski odbor:

Prof. dr. sc. Željko Bartulović, predsjednik, Pravni fakultet u Rijeci

Doc. dr. sc. Ines Matić Matešković, Pravni fakultet u Rijeci

Dr. sc. Maja Polić, Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli

Izv. prof. dr. sc. Ladislav Heka, Pravni fakultet Sveučilišta u Szegedu

Prof. dr. sc. Zoran Mirković, Pravni fakultet u Beogradu

Barbara Kalanj Butković, prof., dipl. knjižničarka, ravnateljica Narodne čitaonice i knjižnice Novi Vinodolski

ISBN 978-953-8034-58-9

Konferenciju suorganiziraju Pravni fakultet u Rijeci, Grad Novi Vinodolski i Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli.

Rijeka, 2024.

SADRŽAJ

Stipe Botica

Ivan Mažuranić i Matica hrvatska 5

Vlado Bučkovski, Goce Naumovski, Ivanka Vasilevska

Pogled zapadnih država na tursko i makedonsko pitanje na Berlinskom kongresu (1878. g.).. 6

Dalibor Čepulo

Metodološke osnove istraživanja Mažuranićevih reformi: nacionalni okvir, doticajne povijesti, poredbena povijest..... 7

Stjepan Gadžo

Pecunia nervus rerum: o problemu financijsko-pravnog položaja Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije za vrijeme banovanja Ivana Mažuranića 8

Danijel Haman, Domagoj Kopljar, Željko Bartulović

Briga za djecu s posebnim potrebama u Mažuranićevu Zakonu ob ustroju pučkih školah i preparandijah iz 1874. godine 10

Ladislav Heka, Szondi Ildikó Hekáné

Uloga Ivana Mažuranića u postupku revizije nagodbe i njegovo bansko imenovanje 12

Barbara Kalanj Butković

Tradicijska baština i Ivan Mažuranić 14

Esin Kranli Bajram

Ivan Mažuranić-pjesnik po sklonosti, državnik po pozivu..... 15

Višnja Lachner, Jelena Kasap

Zakon o uređenju gradskih općina iz 1881. i položaj grada Osijeka 17

Igor Martinović, Iva Parenta

Mažuranićev zakon kao idejna jezgra hrvatskog kaznenog postupka: jesmo li bili mudriji tada ili sada?..... 19

Ines Matić Matešković

Obrazovna reforma Ivana Mažuranića: put prema modernom sveučilištu i akademskoj autonomiji..... 21

Dunja Milotić

Reforme materijalnog kaznenog prava u razdoblju banovanja Ivana Mažuranića 23

Zoran Mirković

Značaj Mažuranićevog rada na zakonodavnom polju - na primeru Zakonika o krivičnom postupku za Hrvatsku i Slavoniju iz 1875. godine..... 25

Sara Mitić, Nebojša Randelović

Reforme u pravosudnom i obrazovnom sistemu u Srbiji i Hrvatskoj tokom 1874. godine..... 26

Luka Nalis

Neki propisi iz Mažuranićevog doba (turizam, ljekarništvo i duševno zdravlje) 27

Anamari Petranović

“*Ban - primorac*” u hrvatskom senzibilitetu izobrazbe 1873./1874. godine..... 29

Maja Polić

Periodika o smrti i 100.-toj obljetnici rođenja Ivana Mažuranića..... 30

Ivona Šego Marić

Državnopravni pogled u Bosnu i Hercegovinu od 1840. do 1878. godine i Adresa Hrvatskog Sabora Caru Franji Josipu iz listopada 1878. godine 31

Marijana Trinajstić

Spis I. Mažuranića *Hrvati Mađarom*, književna proza s elementima pjesničke poslanice..... 33

Budislav Vukas, ml.

O počecima moderne hrvatske doktrine međunarodnog prava u okrilju novog zagrebačkog Sveučilišta 35

Prof. dr. sc. u mirovini, Stipe Botica, prof. emeritus

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivan Mažuranić i Matica hrvatska

Matica hrvatska je najstarija hrvatska kulturna ustanova, utemeljena 1842. pod imenom *Matica ilirska*, s temeljnom svrhom da stvara, njeguje i unaprjeđuje hrvatski nacionalni i kulturni identitet. Taj svoj zadatak uvijek je vršila. U tome su se osobito isticali predsjednici Matice hrvatske. Jedan od dugovječnijih Matičinih predsjednika bio je Ivan Mažuranić (predsjednikovao od 1858. do 1872.). U tom teškom i bremenitom vremenu dao je izniman prinos i Matici i hrvatskom kulturnom i društvenom životu. Na osnovi dokumenata predočit će se desetak njegovih važnih uspješnica i kao Matičina predsjednika i suradnika.

Ključne riječi: Matica hrvatska, Matica ilirska, Ivan Mažuranić.

Prof. Dr. in retirement, Stipe Botica, prof. emeritus

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb

Ivan Mažuranić and Matica hrvatska

Matica hrvatska is the oldest Croatian cultural institution, founded in 1842 under the name *Matica ilirska*, with the primary goal of creating, nurturing, and advancing Croatian national and cultural identity. It has always fulfilled this mission. Particularly notable in this regard were the presidents of Matica hrvatska. One of the longest-serving presidents was Ivan Mažuranić (president from 1858 to 1872). During that difficult and turbulent time, he made an exceptional contribution to both Matica and Croatian cultural and social life. Based on documents, around ten of his significant achievements as both president and collaborator of Matica will be presented.

Keywords: Matica hrvatska, Matica ilirska, Ivan Mažuranić.

Prof. dr. sc. Vlado Bučkovski,

Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ Skopje

Prof. dr. sc. Goce Naumovski,

Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ Skopje

Prof. dr. sc. Ivanka Vasilevska,

Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ Skopje

Pogled zapadnih država na tursko i makedonsko pitanje na Berlinskom kongresu (1878. g.)

Analizirane su osnovne pozicije (Njemačke, Austro-Ugarske, Francuske, Velike Britanije i Italije) kao i tok i ishod pregovora o ponovnom teritorijalnom uređenju Balkana nakon Rusko-turskog rata i nakon Sanstefanskog mira. Posebno su razrađena stajališta prema makedonskom pitanju i njihov značaj za makedonsku državnu povijest.

Ključne riječi: Berlinski kongres, Rusko-turski rat, makedonska povijest.

Prof. Dr. Vlado Bučkovski,

University of Skopje, Iustinianus Primus Faculty of Law

Prof. Dr. Goce Naumovski,

University of Skopje, Iustinianus Primus Faculty of Law

Prof. Dr. Ivanka Vasilevska,

University of Skopje, Iustinianus Primus Faculty of Law

The Positions of the Western States regarding the Turkish and the Macedonian Question at the Congress of Berlin (1878)

The basic positions (of Germany, Austria-Hungary, France, Great Britain and Italy) are analyzed, as well as the course and outcome of the re-negotiations on the territorial arrangement of the Balkans after the Russian-Turkish war and the Treaty of San Stefano. In particular, the views on the Macedonian question and their significance for the Macedonian state history are elaborated.

Keywords: Congress of Berlin, Russian-turkish war, Macedonian history.

Prof. dr. sc. u mirovini, Dalibor Čepulo, prof. emeritus

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Metodološke osnove istraživanja Mažuranićevih reformi: nacionalni okvir, doticajne povijesti, poredbena povijest

Mažuranićeve reforme kao i Mažuranićeva uloga u hrvatskoj povijesti dominantno i temeljno su istraživani u nacionalnom odnosno singularnom kontekstu. Rjeđe je, ali ipak prisutno istraživanje i iz motrišta doticajnih povijesti (*entangled histories*) u odnosu na Austriju i Ugarsku. No, gotovo je potpuno odsutno postavljanje Mažuranićevih reformi u širi europski kontekst iz motrišta poredbene povijesti (*comparative history*). U ovom priopćenju ćemo ukazati na pojedine navedene dimenzije istraživanja i posebno naglasiti potrebu i značaj razmatranja Mažuranićevih reformi u kontekstu poredbene povijesti. U tom ćemo smislu posebno ukazati na potrebu usporedbe Mažuranićevih reformi i procesa izgradnje hrvatske nacije i države odgovarajućim i usporedljivim procesima prerastanja autonomije u nacionalne države u Finskoj i Islandu koji su, u znatno povoljnijim okolnostima od prilika u Hrvatskoj, dovršeni 1917. odnosno 1918.

Ključne riječi: Mažuranićeve reforme, metodologija povijesti, poredbena povijest, izgradnja nacije, izgradnja države.

Prof. Dr. in retirement, Dalibor Čepulo, prof. emeritus

Faculty of Law, University of Zagreb

Methodological bases of the research of Mažuranić's reforms: national framework, entangled histories, comparative history

Mažuranić's reforms as well as Mažuranić's role in Croatian history, have been dominantly and fundamentally researched in a national or singular context. Researches undertaken from the perspective of entangled histories in relation to Austria and Hungary are also present even though much rarely. Contrary to the first two approaches the contextualization of Mažuranić's reforms in a wider European context from the point of comparative history are almost completely absent. This paper will present all mentioned approaches yet emphasize the need and importance of setting Mažuranić's reforms in the context of comparative history. Following this approach the paper will point to comparison of Mažuranić's reforms and the processes of the Croatian nation- and state building with comparable processes of the development of autonomies of Finland and Iceland towards the nation-states that were completed in 1917 and 1918 in much favorable conditions than those in Croatia.

Keywords: Mažuranić's reforms, methodology of history, comparative history, nation-building, state-building.

Izv. prof. dr. sc. Stjepan Gadžo

Pravni fakultet u Rijeci

Pecunia nervus rerum: o problemu financijsko-pravnog položaja Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije za vrijeme banovanja Ivana Mažuranića

Vremenu banovanja Ivana Mažuranića (20. rujna 1873. – 21. veljače 1880.) moguće je pristupiti kao mikrokozmu u kojem se zrcali jedno od ključnih pitanja višestoljetne borbe za stvaranje suverene hrvatske države. Riječ je o financijskom pitanju odnosno imperativu dosezanja onog stupnja autonomije u području javnih financija nužnog za opstanak i jedne državne tvorevine, na što ukazuje i glasoviti aforizam *pecunia nervus rerum*. U tom je smislu znakovito da Mažuranić banom Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije postaje gotovo istodobno s proglašenjem prve revizije Hrvatsko-ugarske nagodbe. Revizija Nagodbe iz 1873. u hrvatskoj je političkoj javnosti dočekan s nezadovoljstvom, dobrim dijelom i zbog izostanka značajnijih izmjena njezinih financijskih odredbi (čl. 11.-30.). Mažuranićevoj pak ostavci na bansku dužnost izravno prethodi razdoblje mučnih pregovora oko nove, redovne revizije Nagodbe, u okviru kojih se raspodjela financijskih ovlasti između Trojednice i Ugarske kao „zajedničke državne zajednice“ opet ističe kao ključno pitanje prijepora. U ovom se radu detaljnije analizira financijsko-pravni položaj Hrvatske, kao sastavnog dijela Austro-Ugarske Monarhije, u Mažuranićevo doba. Razlažu se temeljni uzroci nezadovoljstva hrvatske strane i s odredbama „financijske nagodbe“ iz 1868. i s njezinom provedbom u praksi ugarske uprave. U svjetlu navedenog opravdanim se čini prevladavajući stav hrvatske historiografije kako je provedba većeg dijela Mažuranićevih reformi na planu hrvatske unutarnje autonomije dovedena u znak pitanja zbog nedostatnih financijskih sredstava. Konačno, u radu se naglašava da i predmetnu analizu valja promotriti unutar mnogo šireg konteksta hrvatske „javno-financijske povijesti“, koja je, sve do 1991. godine, u bitnome obilježena zahtjevima za većom financijskom autonomijom u okviru složenih državnih formacija.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, financijska autonomija, Hrvatsko-ugarska nagodba, Austro-Ugarska Monarhija.

Assoc. Prof. Dr. Stjepan Gadžo

Faculty of Law in Rijeka

Pecunia nervus rerum: on the issue of the financial autonomy of the Kingdom of Croatia, Slavonia, and Dalmatia during the rule of ban Ivan Mažuranić

The period of Ivan Mažuranić's rule as the Ban of Croatia (September 20, 1873 – February 21, 1880) can be seen as a microcosm reflecting one of the key issues in the centuries-long struggle to create a sovereign Croatian state. This issue pertains to the financial question, namely the imperative of achieving a degree of autonomy in public finance necessary for the survival of any state entity, as indicated by the famous aphorism "pecunia nervus rerum". In this context, it is significant that Mažuranić became the Ban of the Triune Kingdom of Croatia, Slavonia,

and Dalmatia almost simultaneously with the first revision of the Croatian-Hungarian Settlement being proclaimed. The 1873 revision of the Settlement was met with dissatisfaction in Croatian political circles, largely due to the lack of significant changes to its financial provisions (Articles 11-30). Mažuranić's resignation as Ban was directly preceded by a period of difficult negotiations over a new, regular revision of the Settlement, during which the allocation of financial powers between the Triune Kingdom and Hungary, as a "common state community," once again emerged as a key point of contention. This paper provides a detailed analysis of Croatia's financial-legal position as a constituent part of the Austro-Hungarian Empire during Mažuranić's era. It examines the main causes of Croatian dissatisfaction with both the provisions of the "financial settlement" of 1868 and its implementation by the Hungarian administration. In light of this, the prevailing stance of Croatian historiography – that the implementation of most of Mažuranić's reforms in the realm of Croatian internal autonomy was called into question due to insufficient financial resources – appears justified. Finally, the paper emphasizes that this analysis should also be viewed within the much broader context of Croatian "public-finance history," which, until 1991, was largely marked by demands for greater financial autonomy within complex state formations.

Keywords: Ivan Mažuranić, financial autonomy, Croatian-Hungarian Compromise, Austro-Hungarian Monarchy.

Dr. sc. Daniel Haman

Sveučilište Josipa Juraj Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Domagoj Kopljar, mag. iur.

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje - Regionalni ured Osijek

Prof. dr. sc. Željko Bartulović,

Pravni fakultet u Rijeci

Briga za djecu s posebnim potrebama u Mažuranićevu Zakonu ob ustroju pučkih školah i preparandijah iz 1874. godine

Ban Ivan Mažuranić (1873. - 1880.), u hrvatskoj pravnoj povijesti zapamćen je po brojnim provedenim reformama u upravi i sudstvu, ali i školstvu, budući da se politički program njegovog banovanja temeljio na izgradnji moderne pravne infrastrukture hrvatske autonomije. Već tijekom druge godine svoga banovanja, Ivan Mažuranić je 19. kolovoza 1874. godine Saboru predložio nacrt *Zakon ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*, koji je izglasan već 14. listopada 1874. godine. Zakon se smatra prvim hrvatskom autonomnim školskim zakonom, ali isto tako i jednim od najliberalnijih školskih zakona u Europi, budući da ovim Zakonom škole postaju svjetovne institucije. Jedna od velikih novosti u samom Zakonu upravo je briga za djecu s posebnim potrebama, budući da Zakon propisuje obuku budućih učiteljica i učitelja za obučavanje gluhe i slijepe djece (§. 83.), što je veliki korak u školovanju djece s posebnim potrebama jer ih Zakon time ne zaboravlja, nego ih izjednačava s ostalim učenicima. Dodatni rad s djecom s posebnim potrebama se dalje definira u *Naredbi ob ustrojstvu zabavišta*, koje je donesena 1878. godine, a u kojoj se prvi put u povijesti izričito navodi o zabavištima kao odgojnim ustanovama za djecu predškolske dobi te o učiteljicama kao pedagoški kvalificiranom osoblju za rad u takvim ustanovama. *Naredba o polazku škole iz 1875. godine* također je bitna jer se u njoj definira fizička i mentalna spremnost djece za polazak pučke škole.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, odgoj, obrazovanje, djeca s posebnim potrebama, škola.

Dr. Daniel Haman

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Domagoj Kopljar, mag. iur.

Croatian Health Insurance Fund - Regional Office Osijek

Prof. Dr. Željko Bartulović,

Faculty of Law in Rijeka

Care for children with special needs in Mažuranić's Act on the organisation of public schools and teacher training schools

Ban Ivan Mažuranić (1873 - 1880), is remembered in Croatian legal history for the numerous reforms he implemented in the administration and judiciary, as well as education, since the political program of his reign was based on the construction of a modern legal infrastructure of Croatian autonomy. Already during the second year of his reign, on 19th August 1874, Ivan Mažuranić proposed to the Parliament a draft the *Act on the organization of popish schools and preparations for popish teaching in the Kingdoms of Croatia and Slavonia*, which was already voted on 14th October 1874. The Act is considered the first Croatian autonomous school law, but also one of the most liberal school laws in Europe, since with this Act schools become secular institutions. One of the great innovations in the Act itself is precisely the concern for children with special needs, since the Act prescribes the training of future teachers for the training of deaf and blind children (§. 83), which is a big step in the education of children with special needs because they the Act equates them with other pupils. Additional work with children with special needs is further defined in the *Order on the Organization of Kindergartens*, which was passed in 1878, and which for the first time in history explicitly mentions kindergartens as educational institutions for preschool children and teachers as pedagogically qualified staff for work in such institutions. The *Order on starting school* from 1875 is also important because it defines the physical and mental readiness of children to start public school.

Keywords: Ivan Mažuranić, upbringing, education, children with special needs, school.

Izv. prof. dr. sc. Ladislav Heka,

Pravni fakultet Sveučilišta u Szegedu,

Izv. prof. dr. sc. u mirovini, Szondi Ildikó Hekáné,

Pravni fakultet Sveučilišta u Szegedu,

Uloga Ivana Mažuranića u postupku revizije nagodbe i njegovo bansko imenovanje

Nakon izbora za Hrvatski sabor 1872. godine za predsjednika Sabora izabran je Ivan Mažuranić. Sabor je odlučio kako će mu jedan od prioriteta biti revizija Hrvatsko-ugarske nagodbe. U srpnju 1872. godine, izabran je i Kraljevinski odbor za pregovore s Ugarskim odborom o reviziji Nagodbe. Predsjednik 12-članog Hrvatskog saborskog kraljevinskog odbora bio je predsjednik Sabora Ivan Mažuranić. U odboru su bili zastupljeni uglavnom članovi njegove Narodne stranke.

Pregovori, koji su započeli 15. srpnja 1872. trebali su osigurati vladu koja bi bila neovisna od Ugarske i imenovanje hrvatskoga bana na koje mađarski predsjednik vlade nema utjecaja, kao i samostalne hrvatske financije itd. Zakonom o reviziji nagodbe vrlo malo je od toga postignuto. No, samo petnaest dana nakon usvajanja zakona o reviziji nagodbe (to jest 20. rujna) Ivan Mažuranić je imenovan za hrvatskog bana. Uslijedile su godine mira u Hrvatskoj i brojnih reformi.

Ključne riječi: revizija Hrvatsko-ugarske nagodbe, Kraljevinski odbor, hrvatski ban Ivan Mažuranić i njegove reforme, pregovori o reviziji Nagodbe, zakon o reviziji nagodbe.

Assoc. Prof. Dr. Ladislav Heka,

Faculty of Law, University of Szeged

Assoc. Prof. Dr. in retirement, Szondi Ildikó Hekáné,

Faculty of Law, University of Szeged

The role of Ivan Mažuranić in the process of revision of the Croatian-Hungarian settlement and his appointment as Croatian ban

After the elections for the Croatian Parliament in 1872, Ivan Mažuranić was elected President of the Parliament. The Parliament decided that one of its priorities will be the revision of the Croatian-Hungarian settlement. In July 1872, the Croatian Royal Committee was elected to negotiate with the Hungarian Committee on the revision of the Settlement. The President of the 12-member Croatian Parliamentary Royal Committee was the President of the Parliament Ivan Mažuranić. The committee consisted mainly of his members People's parties.

The negotiations, which began on July 15, 1872, were supposed to ensure a government that would be independent from Hungary and the appointment of a Croatian ban on which the Hungarian prime minister has no influence, as well as independent Croatian finances, etc.

Very little of that was achieved with the Settlement Review Act. However, only fifteen days after the adoption of the law on revision of the settlement (that is, on September 20), Ivan Mažuranić was appointed Croatian ban. After that, there were years of peace in Croatia and numerous reforms.

Keywords: revision of the Croatian-Hungarian settlement, the Royal Committee, the Croatian ban on Ivan Mažuranić and his reforms, negotiations on the revision of the Settlement, the law on the revision of the settlement.

Barbara Kalanj Butković, prof., dipl. knjižničar

Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski

Tradicijska baština i Ivan Mažuranić

Ovim radom sustavno je obrađena tradicijska kultura Novog Vinodolskog, usmena književnost i pjesništvo Ivana Mažuranića s posebnim težištem na neraskidivoj ovisnosti Mažuranićeva pjesništva i novljanske tradicijske kulture.. Zavičajna duhovnost i usmenoknjiževna relevantnost vidljiva je u zbirkama Stjepana Mažuranića, braće Mažuranić i ostalih s građom iz Novog Vinodolskog. Uspostavljena je prirodna sveza odabranih primjera iz etnološkog i usmenoknjiževnog stvaralaštva s Mažuranićevom poetikom. Upravo je cilj rada bio prikazati bogatstvo tradicijske kulture i usmene književnosti te plodan utjecaj koje su ostavile u pjesništvu i kulturnom djelovanju Ivana Mažuranića. Zavičajno određenje i raskoš usmene baštine Novog Vinodolskog bila je najvažnija motivacijska skica za formiranje Mažuranićeva koncepta za vlastito djelo i djelovanje

Ključne riječi: usmenoknjiževna baština, Novi Vinodolski, pjesništvo, Ivan Mažuranić, tradicijska kultura, novljanski narodni običaj.

Barbara Kalanj Butković, Prof., Graduate Librarian

Public Reading Room and Library Novi Vinodolski

Traditional heritage and Ivan Mažuranić

This study deals with the traditional culture of Novi Vinodolski, the literature and poetry of Ivan Mažuranić in a systematic way, putting the special emphasis on the unbreakable dependance of Mažuranić' poetry and Novi traditional culture. Native spirituality and oral-literary relevance can clearly be seen in the collections of Stjepan Mažuranić, the Mažuranić brothers and others with material from Novi Vinodolski area in their work. A natural connection of chosen examples from ethnological and oral-literary artistic creation and Mažuranić's poetics has been established. The very aim of the work was to show the richness of traditional culture and oral literature and the abundant impact which they left in the poetry and cultural activity of I. Mažuranić. The native determination and splendor of Novi Vinodolski oral heritage was the most important motivational sketch for forming Mažuranić's concept for his own work and activities

Keywords: oral literary heritage, Novi Vinodolski, poetry, Ivan Mažuranić, traditional culture, Novi folk customs.

Prof. dr. sc. Esin Kranli Bajram

Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ Skopje

Ivan Mažuranić-pjesnik po sklonosti, državnik po pozivu

U cjelokupnome svojem djelovanju Mažuranić ostaje vjeran svojim idealima kojima je zaokupljen od rane mladosti, zauzimajući se za ideje bratstva, slobode i ravnopravnosti među narodima, odlikujući se razboritošću i trijeznošću promišljanja.

U hrvatskom saboru Mažuranić je posljednji put govorio 1886. godine povodom napada Armina Pavića na njegovu djelatnost za vrijeme kancelarstva. Tom prilikom je rekao: „Gospodo Da mi je tko rekao: kaži tvoj simbol političke vjere, koji je? Ja bih rekao: . . . ja sam Hrvat, ja bih rekao: vjerujem u kraljevinu Hrvatsku, u njezinu prošlost, u njezinu sadašnjost, ako bog da, i u njezinu budućnost. . . Ljubav moja spada momu narodu, štovanje moje svim narodom, ne samo jednomu, nego svim, koji su s nama u jednom gnijezdu u ovoj monarhiji.“

Šutljiv i povučen proživio je cijeli životni vijek skromno i nenametljivo. U javnosti je bio visoki državni činovnik, u privatnom životu brižan suprug i otac. Svojom četrdeset godišnjem političkom djelatnošću usmjeravao je i zakonski formulirao u duhu građanskog liberalizma državno-politički razvitak Hrvatske rukovodeći se pravničkim načelom: *Dura lex, sed lex*.

Premda je uglavnom bio neshvaćen od suvremenika, njegovi su dalekovidni potezi u kreiranju državno-pravne političke Hrvatske bili ispravno vrednovani poslije njegove smrti. Upravo zbog ovih činjenica Ivanu Mažuraniću, iako nije posjedovao sve osobine političkog vođe pripada jedno od vodećih mjesta u plejadi znamenitih ličnosti hrvatske povijesti.

Mažuranića je teško prepustiti obljetničarstvu i jubilejima; njegova je umjetnost živa i stalna vrijednost, njegovo djelovanje, kulturno i političko, poticaj je svakomu da ga doživljuje i vrednuje visokim etičkim mjerilima.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, politički liberalizam, državničko naslijeđe.

Prof. Dr. Esin Kranli Bajram

University of Skopje, Iustinianus Primus Faculty of Law

Ivan Mažuranić - Poet by inclination, statesman by vocation

Throughout his entire career, Mažuranić remained faithful to the ideals that preoccupied him from his early youth, advocating for the ideas of brotherhood, freedom, and equality among nations, marked by prudence and sober reflection.

Mažuranić delivered his final speech in the Croatian Parliament in 1886 in response to Armin Pavić's attack on his work during his chancellorship. On that occasion, he said: ‘Gentlemen, if someone had asked me: what is your symbol of political faith? I would have said... I am a Croat, I would have said: I believe in the Kingdom of Croatia, in its past, in its present, and, God

willing, in its future... My love belongs to my people, my respect to all peoples, not just one, but to all who share this nest with us in this monarchy.’

Quiet and withdrawn, he lived his life modestly and unobtrusively. In public, he was a high-ranking civil servant, in private life a caring husband and father. During his forty-year political career, he directed and legally formulated the state-political development of Croatia in the spirit of civil liberalism, guided by the legal principle: *Dura lex, sed lex*.

Although he was largely misunderstood by his contemporaries, his farsighted actions in shaping Croatia's constitutional and political framework were properly appreciated after his death. For these reasons, Ivan Mažuranić, even though he did not possess all the traits of a political leader, holds one of the leading places among the illustrious figures of Croatian history.

It is difficult to consign Mažuranić to mere anniversaries and commemorations; his art is a living and constant value, and his cultural and political work serves as an inspiration to all, to experience and evaluate it by the highest ethical standards.

Keywords: Ivan Mažuranić, political liberalism, statesmanship legacy.

Izv. prof. dr. sc. Višnja Lachner

Pravni fakultet u Osijeku

Izv. prof. dr. sc. Jelena Kasap

Pravni fakultet u Osijeku

Zakon o uređenju gradskih općina iz 1881. i položaj grada Osijeka

Prvi zakon kojim su u modernom razdoblju uređeni ustroj i položaj gradova u Hrvatskoj i Slavoniji bio je Zakon o ustroju gradskih općina u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji donijet 1881., a prema kojem su gradske općine u Hrvatskoj i Slavoniji, pa tako i Osijek, dobile stabilan i suvremen formalno-pravni okvir za funkcioniranje upravljanja gradom dok je provedba tih zakona bila definirana gradskim statutima.

U ovom radu, raščlambom odgovarajućih temeljnih normativnih akata bit će rekonstruiran ustroj osječke gradske uprave u navedenom razdoblju. Posebna će pažnja biti poklonjena općim i posebnim propisima koji su se u ovome razdoblju odnosili na djelovanje osječke gradske uprave. Raščlamba propisa koji su vrijedili za Hrvatsku i Slavoniju, trebala bi ukazati na okvir razvoja i funkcioniranja gradske uprave s obzirom na dinamiku društvenih i napose političkih promjena koje su imale utjecaj na lokalnu samoupravu. Rekonstrukcija i raščlamba normativnog okvira biti će osnova za praćenje položaja samoupravnog statusa Osijeka te promjena u ustroju i poslovanju gradske uprave. U obradi teme autor je prvenstveno koristio relevantne propise i arhivsku građu dostupnu u Državnom arhivu u Osijeku.

Ključne riječi: Osijek, Zakon o uređenju gradskih općina iz 1881., gradska uprava, lokalna samouprava.

Assoc. Prof. Dr. Višnja Lachner

Faculty of Law in Osijek

Assoc. Prof. Dr. Jelena Kasap

Faculty of Law in Osijek

Osijek and the Act on the Organization of Town Districts from 1881

The first law regulating the organization and position of town districts in Croatia and Slavonia in the modern period was the Act on the Organization of Town Districts in the Kingdoms of Croatia and Slavonia, passed in 1881, according to which town districts in Croatia and Slavonia, including Osijek, received a stable and the modern formal-legal framework for the functioning of city management, while the implementation of those laws was defined by city statutes.

In this paper, the structure of the Osijek city administration in the specified period will be reconstructed by analyzing the corresponding fundamental normative acts. Special attention

will be paid to the general and special regulations that in this period were related to the activities of the Osijek city administration. The analysis of the regulations that were valid for Croatia and Slavonia should indicate the framework of the development and functioning of the city administration with regard to the dynamics of social and especially political changes that had an impact on local self-government. The reconstruction and analysis of the normative framework will be the basis for monitoring the self-governing status of Osijek and changes in the organization and operations of the city administration. In processing the topic, the author primarily used relevant regulations and archival material available in the State Archives in Osijek.

Keywords: Osijek, Act on the Organization of Town Districts from 1881, city administration, local self-government.

Izv. prof. dr. sc. Igor Martinović

Pravni fakultet u Rijeci

Doc. dr. sc. Iva Parenta

Pravni fakultet u Rijeci

Mažuranićev zakon kao idejna jezgra hrvatskog kaznenog postupka: jesmo li bili mudriji tada ili sada?

Za vrijeme banovanja Ivana Mažuranića postavljeni su temelji suvremenog hrvatskog zakonodavstva u području kaznenog materijalnog i procesnog prava. Područje materijalnog prava obilježeno je izradom „Osnove novoga kaznenoga zakona o zločinu i prestupcima za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju“, koja usprkos aktualnosti i kvaliteti naposljetku ipak nije usvojena kao zakon, zbog čega su i reforme u tom području ipak ostale parcijalne. Nasuprot tome, područje kaznenog procesnog prava doživjelo je stvarnu, iskonsku reformu donošenjem Kaznenog postupnika iz 1875. Uvedeni su optužno načelo i načelo slobodne ocjene dokaza, a ojačana su načela javnosti, neposrednosti i usmenosti rasprave. Ukinuto je kontroverzno „otpuštanje od suđenja“, koje je dugo vremena ugrožavalo i pravnu sigurnost i interese okrivljenika. U radu se navedene reforme, osobito one koje su poduzete u okviru procesnog zakonodavstva, šire obrazlažu i dovode u kontekst liberalne koncepcije države, koja doživljava svoju afirmaciju upravo zahvaljujući Mažuraniću. Naglašava se uloga njegova pravnog obrazovanja i profesionalne afirmacije u Beču kao faktora koji su presudno doprinijeli prihvaćanju austrijskog modela kaznenog postupka ne samo u Trojednoj Kraljevini, nego i u prijeratnoj i poslijeratnoj Jugoslaviji, kao i u Republici Hrvatskoj. Argumentira se teza da bi oslanjanje na afirmirane pravne modele kontinentalnog pravnog kruga i danas moralo biti ključna sastavnica hrvatskih pravnih reformi, čega je Mažuranić itekako bio svjestan.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, kazneno postupovno pravo, Kazneni postupnik iz 1875.

Assoc. Prof. Dr. Igor Martinović

Faculty of Law in Rijeka

Assist. Prof. Dr. Iva Parenta

Faculty of Law in Rijeka

Mažuranić's Code as the Conceptual Core of Croatian Criminal Procedure: Were We Wiser Then or Now?

During the tenure of ban Ivan Mažuranić, the foundations of modern Croatian legislation in the field of substantive and procedural criminal law were established. The area of substantive law was marked by the drafting of the "Fundamentals of the New Criminal Code on Crimes and Misdemeanors for the Kingdoms of Croatia and Slavonia," which, despite its relevance and quality, was ultimately not adopted as law, leaving reforms in this area partial. In contrast, the

field of criminal procedural law underwent a true, fundamental reform with the adoption of the Criminal Procedure Act of 1875. The accusatory principle and the principle of free evaluation of evidence were introduced, while the principles of public hearings, immediacy, and oral proceedings were strengthened. The controversial "release from trial," which had long jeopardized both legal security and the interests of the accused, was abolished. This paper elaborates on the aforementioned reforms, especially those undertaken in the realm of procedural legislation, placing them in the context of the liberal conception of the state, which was affirmed largely thanks to Mažuranić. It emphasizes the role of his legal education and professional development in Vienna as key factors that contributed to the adoption of the Austrian model of criminal procedure not only in the Triune Kingdom but also in pre-war and post-war Yugoslavia, as well as in the Republic of Croatia. The paper argues that reliance on established legal models from the civil law system should remain a key component of Croatian legal reforms today, something Mažuranić was acutely aware of.

Keywords: Ivan Mažuranić, criminal procedural law, Criminal Procedure Code of 1875.

Doc. dr. sc. Ines Matić Matešković

Pravni fakultet u Rijeci

Obrazovna reforma Ivana Mažuranića: put prema modernom sveučilištu i akademskoj autonomiji

Rad se bavi obrazovnom reformom Ivana Mažuranića, s naglaskom na njegov doprinos razvoju modernog sveučilišta i jačanju akademske autonomije u Hrvatskoj. Kao jedan od najistaknutijih hrvatskih političara i reformatora 19. stoljeća, Mažuranić je kao ban Kraljevine Hrvatske uveo niz ključnih promjena u obrazovni sustav koje su imale dugoročne učinke. Cilj reformi bio je modernizirati sveučilišno obrazovanje, osigurati njegovu dostupnost širem krugu studenata i uskladiti ga s tadašnjim europskim obrazovnim standardima.

Rad analizira kontekst Mažuranićeve reforme, uključujući političke i društvene uvjete u Habsburškoj Monarhiji te utjecaj prosvjetiteljskih i liberalnih ideja koje su oblikovale njegov pristup obrazovanju. Posebna pažnja posvećena je uvođenju zakonskih promjena kojima je omogućena veća akademska autonomija, sloboda nastavnog programa te jačanje veza između sveučilišta i drugih europskih akademskih institucija.

Zaključno, rad ističe kako su Mažuranićeve reforme bile preteča suvremenih obrazovnih standarda, a njegov rad na sveučilišnoj autonomiji i modernizaciji obrazovanja postavio je temelj za razvoj hrvatskog visokoškolskog sustava u narednim desetljećima. Reforme su pridonijele stvaranju uvjeta za obrazovanje novih generacija stručnjaka i intelektualaca, koji su imali ključnu ulogu u razvoju hrvatske kulture i identiteta.

Ključne riječi: obrazovna reforma, Ivan Mažuranić, moderno sveučilište, akademska autonomija, hrvatski visokoškolski sustav.

Assist. Prof. Dr. Ines Matić Matešković

Faculty of Law in Rijeka

Educational Reform of Ivan Mažuranić: The Path to a Modern University and Academic Autonomy

The paper addresses the educational reform of Ivan Mažuranić, focusing on his contribution to the development of a modern university and the strengthening of academic autonomy in Croatia. As one of the most prominent Croatian politicians and reformers of the 19th century, Mažuranić, as the Ban of the Kingdom of Croatia, introduced a series of key changes to the educational system that had long-term effects. The goal of the reforms was to modernize university education, ensure its accessibility to a broader range of students, and align it with the European educational standards of that time.

The paper analyzes the context of Mažuranić's reforms, including the political and social conditions in the Habsburg Monarchy, as well as the influence of Enlightenment and liberal ideas that shaped his approach to education. Special attention is given to the introduction of legislative changes that enabled greater academic autonomy, freedom of the curriculum, and the strengthening of ties between universities and other European academic institutions.

In conclusion, the paper emphasizes how Mažuranić's reforms were a precursor to modern educational standards, and his work on university autonomy and the modernization of education laid the foundation for the development of the Croatian higher education system in the following decades. The reforms contributed to creating conditions for educating new generations of professionals and intellectuals, who played a key role in the development of Croatian culture and identity.

Keywords: educational reform, Ivan Mažuranić, modern university, academic autonomy, Croatian higher education system.

Izv. prof. dr. sc. Dunja Milotić

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Reforme materijalnog kaznenog prava u razdoblju banovanja Ivana Mažuranića

U razdoblju banovanja Ivana Mažuranića učinjene su značajne reforme na području kaznenog materijalnog prava. Tako su 1875. doneseni Zakon o ukinuću okova te Zakon o uvjetnom otpustu osuđenika, koji se može smatrati svojevrsnom pripremom za uvođenje irskog progresivnog sustava izvršenja kazne oduzimanja slobode. Tijekom rasprave o zakonskoj osnovi o uvjetnom otpustu opetovano isticala potreba preustroja kaznionica i uvođenja irskog progresivnog sustava. Nakon što su 1876. kaznionice bile predane u nadležnost pravosudnog odjela Zemaljske vlade, dolazi do intenzivnog rada na njihovom preustroju. Emil Tauffer, bivši ravnatelj ugarske kaznionice u Leopoldovu u kojoj se od 1870. provodio irski progresivni sustav, odazvao se pozivu pravosudnog odjela te je izradio *Naputak* kojim je irski progresivni sustav, nakon višemjesečne faktične primjene tijekom 1877., formalno bio uveden 1878. godine u lepoglavsku kaznionicu, a kasnije i u preostale hrvatsko-slavonske kaznionice. Naposljetku, treba spomenuti i Derenčinovu osnovu novoga kaznenoga zakona o zločinstvima i prijestupima za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju iz 1879. Upravo interes stranih pravnih stručnjaka za *Osnovu* pokazuje njezinu veliku važnost za ondašnju hrvatsku pravnu znanost jer je malo koji hrvatski zakon, a kamoli zakonski prijedlog, bio predmetom razmatranja njemačkih, talijanskih i ugarskih pravnih stručnjaka.

Ključne riječi: uvjetni otpust, irski progresivni sustav, Derenčinova Osnova Kaznenog zakona iz 1879.

Assoc. Prof. Dr. Dunja Milotić

Faculty of Law, University of Zagreb

Reforms of substantive criminal law in the period of government of the ban Ivan Mažuranić

In the period of government of the ban Ivan Mažuranić, significant reforms were made in the area of substantive criminal law. In 1875, the Shackles Abolition Act and the Parole Act were passed, which can be seen as a kind of preparation for the introduction of the Irish progressive system of imprisonment. During the debate on the parole bill, the need to reorganize penitentiaries and introduce an Irish progressive system was emphasized several times. After the penitentiaries came under the jurisdiction of the judicial department of the Government in 1876, intensive work was done on their reorganization. Emil Tauffer, the former director of the Hungarian penitentiary in Leopoldovo, where the Irish progressive system had been implemented since 1870, responded to the call of the judicial department and created the Instruction by which the Irish progressive system, after several months of actual application during 1877, was formally introduced in 1878 in Lepoglava Penitentiary, and later in the

remaining Croatian-Slavonian penitentiaries. Finally, we should also mention Derenčin's draft of the new criminal law on crimes and misdemeanors for the kingdoms of Croatia and Slavonia from 1879. The interest of foreign legal experts in the Derenčin's draft shows its great importance for Croatian jurisprudence at that time, because only a few Croatian laws, let alone draft laws, were taken into consideration by German, Italian and Hungarian legal experts.

Keywords: parole, Irish progressive system, Derenčin's draft of the criminal law of 1879.

Prof. dr. sc. Zoran Mirković

Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet

Značaj Mažuranićevog rada na zakonodavnom polju - na primeru Zakonika o krivičnom postupku za Hrvatsku i Slavoniju iz 1875. godine

Na inicijativu bana Ivana Mažuranića, pre tačno 150 godina, 17. oktobra (listopada) 1874. godine Sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije doneo je novi Zakon o kaznenom postupku, koji je vladar potvrdio 17. maja (svibnja) 1875. godine. Taj zakon je bio sačinjen po uzoru na austrijski Zakonik o krivičnom postupku od 23. maja 1873. godine.

Zakon o kaznenom postupku (u daljem tekstu: ZKP) je skraćeno nazivan Kazneni postupnik. Značaj ZKP-a je bio višestruk. Prvo, tadašnja Hrvatska i Slavonija su mereno visokim evropskim merilima dobile veoma moderan zakonik. Drugo, hrvatski ZKP je poslužio kao osnova za donošenje Zakonika o krivičnom sudskom postupku Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine. To je bila osnova i za tekst socijalističkog Zakonika o krivičnom postupku iz 1953. godine, čiji su rešenja suštinski ostala na snazi u celom socijalističkom periodu.

Iz Mažuranovićevog obrazloženja za donošenje novog ZKP 1874. godine vidljiva su krucijalna pitanja reforme krivičnog postupka: uvođenje optužnog (akuzatorskog) načela; načela javnosti, usmenosti i neposrednosti; ukidanje zakonskih dokaznih pravila i uvođenje sudijske slobodne ocene dokaza.

Ključne riječi: Ban Mažuranić, Zakonik o krivičnom postupku iz 1875.

Prof. Dr. Zoran Mirković

Faculty of Law, University of Belgrade

The importance of Mažuranić's work in the legislative field -on the example of the Criminal Procedure Code for Croatia and Slavonia from 1875

On the initiative of Ban Ivan Mažuranić, exactly 150 years ago, on October 17, 1874, the Parliament of the Kingdoms of Dalmatia, Croatia and Slavonia passed a new Law on Criminal Procedure, which the ruler confirmed on May 17, 1875. That law was modeled on the Austrian Criminal Procedure Code of May 23, 1873. The Law on Criminal Procedure (hereinafter: CPC) is abbreviated as the Criminal Procedure. The significance of the CPC was manifold. First, Croatia and Slavonia at that time received a very modern code, measured by high European standards. Second, the Croatian Criminal Code served as the basis for the adoption of the Code of Criminal Procedure of the Kingdom of Yugoslavia from 1929. This was also the basis for the text of the socialist Code of Criminal Procedure from 1953, whose decisions essentially remained in force throughout the socialist period.

From Mažuranović's explanation for the adoption of the new CPC in 1874, the crucial issues of criminal procedure reform are visible: the introduction of the accusatory principle; the principles of publicity, orality and immediacy; abolition of legal evidentiary rules and the introduction of judges' free assessment of evidence.

Keywords: Ban Mažuranić, Criminal Procedure Code of 1875.

Doc. dr. sc. Sara Mitić

Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

Prof. dr. sc. Nebojša Randelović

Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

Reforme u pravosudnom i obrazovnom sistemu u Srbiji i Hrvatskoj tokom 1874. godine

Reforme sudstva i školstva ključne su za društveni, politički i ekonomski napredak svake države. Srbija i Hrvatska su tokom 1874. godine bile u sastavu različitih carstava. Srbija je bila u sastavu Otomanske imperije, istina sa visokim stepenom samouprave, a Hrvatska se nalazila u ugarskom delu moćne Austro-ugarske. Bez obzira na tu činjenicu, Srbija i Hrvatska su tokom 1874. godine donele značajne zakone u oblasti pravosudnog i obrazovnog sistema. Rad analizira zakone koje su doneti, njihov domet, posledice reformi, kao i eventualne sličnosti u reformama koje su izvršile Srbija i Hrvatska.

Ključne riječi: sudstvo, školstvo, ban Ivan Mažuranić, Hrvatska, Srbija.

Assist. Prof. Dr. Sara Mitić

Faculty of Law, University of Niš

Prof. Dr. Nebojša Randelović

Faculty of Law, University of Niš

Reforms in the Judicial and Educational Systems in Serbia and Croatia During the Year 1874

Reforms of the Judiciary and Education are essential for the social, political, and economic progress of any nation. In 1874, Serbia and Croatia were part of different empires. Serbia was under the Ottoman Empire, with a considerable degree of autonomy, while Croatia was situated within the Hungarian segment of the powerful Austro-Hungarian Empire. Despite this context, both Serbia and Croatia enacted significant legislation concerning their judicial and educational systems in 1874. This analysis examines the laws that were adopted, their scope, the implications of the reforms, and the potential similarities in the reform initiatives undertaken by Serbia and Croatia.

Keywords: Judiciary, Education, Ban Ivan Mažuranić, Croatia, Serbia.

Luka Nalis, mag. iur.

Pravni fakultet u Rijeci

Neki propisi iz Mažuranićevog doba (turizam, ljekarništvo i duševno zdravlje)

Tema ovog rada su propisi iz vremena bana pučanina Ivana Mažuranića koji se odnose na ljekarništvo, duševno zdravlje i turizam. U uvodnom djelu iznosi se kratak osvrt na Mažuranića kao osobu s posebnim naglaskom na njegovu svestranost. Potom slijedi osvrt na regulaciju ljekarništva u Mažuranićevo doba s obzirom na činjenicu da je za njegova banovanja institucionalizirana naobrazba ljekarnika u okviru Mudroslovnog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu. U okviru regulacije duševnog zdravlja obrađuje se Zakonski članak od 28. studenog 1873. koji predstavlja temeljni propis o ustrojenju javne ludnice, tj. Zemaljskog zavoda za umobolne, kako je glasio službeni naziv. U sklopu poglavlja analizira se obrazloženje spomenutog zakona kao i statut Zavoda donesen 6. lipnja 1880. Treći dio rada izlaže razvoj i regulaciju turizma u Mažuranićevo doba s naglaskom na Novi Vinodolski gdje je prvo kupalište otvoreno 1878., a iste godine donesen je i zakon koji prekršajno sankcionira kupanje izvan za to označenih mjesta. Također, opisuje se izgled tadašnjih kupališta i počeci organiziranog turizma na Vinodolskoj rivijeri. Zaključno se analizira praktični nomotehnički pristup Bana Mažuranića koji je utro put kasnijim zakonskim rješenjima. Rad pregledno iznosi i analizira propise, komparirajući ih s daljnjom regulacijom obrađenih područja.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, ljekarništvo, duševno zdravlje, turizam.

Luka Nalis, mag. iur.

Faculty of Law in Rijeka

Some Regulations from Mažuranić's Era (Tourism, Pharmacy, and Mental Health)

The topic of this paper is the regulations from the time of Ban Ivan Mažuranić concerning pharmacy, mental health, and tourism. The introductory section provides a brief overview of Mažuranić as a person, with particular emphasis on his versatility. This is followed by a review of the regulation of pharmacy during Mažuranić's era, considering the fact that during his tenure, the institutional education of pharmacists was established at the Faculty of Philosophy, University of Zagreb. In the section on the regulation of mental health, the paper analyzes the Law Article of November 28, 1873, which represents the fundamental regulation for the establishment of a public asylum, known as the Provincial Institute for the Insane, its official name at the time. This chapter also examines the reasoning behind the mentioned law and the statute of the Institute, which was adopted on June 6, 1880. The third part of the paper presents the development and regulation of tourism during Mažuranić's era, with a focus on Novi Vinodolski, where the first public bathing area was opened in 1878. That same year, a law was passed that sanctioned bathing outside designated areas. Additionally, the paper describes the appearance of the bathing areas and the beginnings of organized tourism on the Vinodol Riviera. Finally, the paper analyzes Ban Mažuranić's practical legislative approach, which

paved the way for later legal solutions. The paper clearly presents and analyzes the regulations, comparing them with subsequent developments in the regulation of these areas.

Keywords: Ivan Mažuranić, pharmacy, mental health, tourism.

Prof. dr. sc. u mirovini, Anamari Petranović

Pravni fakultet u Rijeci

“Ban - primorac” u hrvatskom senzibilitetu izobrazbe 1873./1874. godine

Iz odabira aktualnih pitanja koja su u godini imenovanja / prvim godinama banovanja hrvatskog bana Ivana Mažuranića praćena i komentirana u “novinstvu s plućima” izlaganje/rad pozornost usmjerava na senzibilitet okvira izobrazbe, posebice domenu hrvatskog visokog školstva i usporedne pokazatelje kontinuiranog evidentiranja životnog pulsa procjene događaja hrvatske kulture.

Ključne riječi: Mažuranić, hrvatska izobrazba, 1873./1874.

Prof. Dr. in retirement, Anamari Petranović

Faculty of Law in Rijeka

"Ban - primorac" in Croatian Sensibility of Education (1873/1874)

From the selection of current issues in the year of appointment / first years of reign of the Croatian Ban Ivan Mažuranić, which were followed and commented upon in 'journalism that respire', the presentation/article focuses on the educational framework, particularly addressing Croatian higher education domain and comparative indicators continuously documenting the life pulse while assessing events in Croatian culture.

Keywords: Mažuranić, Croatian education, 1873/1874.

Dr. sc. Maja Polić

Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli

Periodika o smrti i 100.-toj obljetnici rođenja Ivana Mažuranića

Ivan Mažuranić (Novi Vinodolski, 1814.-Zagreb, 1890.) svojim je političkim i pjesničkim djelovanjem u tzv. „stoljeću nacija“ izazivao veliku pozornost šire javnosti. Tome u prilog ide i činjenica da potječe iz obitelji koja je dala zamjetan broj značajnih i znamenitih pojedinaca koji su svojim djelovanjem obilježili hrvatsku zbilju. To su, primjerice, bili jezikoslovac, gimnazijski profesor i ravnatelj Anton Mažuranić (Novi Vinodolski, 1805.- Zagreb, 1888.), pravnik i redoviti član Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti Vladimir Mažuranić (Karlovac, 1845.-Zagreb, 1928.), hrvatska književnica Ivana Brlić-Mažuranić (Ogulin, 1874.-Zagreb, 1938.), i drugi. U izlaganju ćemo analizirati periodičke priloge koji su publicirani prigodom smrti I. Mažuranića. Također, pozabavit ćemo se i priložima tiskanima u prigodi stote obljetnice njegova rođenja te na taj način pratiti percepciju javnosti s odmakom vremena.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, periodika, stota obljetnica rođenja.

Dr. Maja Polić

Institute for Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Rijeka with the Local Unit in Pula

Periodicals on the Death and 100th Anniversary of the Birth of Ivan Mažuranić

Ivan Mažuranić (Novi Vinodolski, 1814 - Zagreb, 1890) drew significant attention from the broader public through his political and poetic activities during the so-called "century of nations." This is further supported by the fact that he comes from a family that produced a notable number of significant and illustrious individuals who marked Croatian reality with their contributions. For instance, these include linguist, high school professor, and director Anton Mažuranić (Novi Vinodolski, 1805 - Zagreb, 1888), lawyer and regular member of the Yugoslav (now Croatian) Academy of Sciences and Arts Vladimir Mažuranić (Karlovac, 1845 - Zagreb, 1928), Croatian writer Ivana Brlić-Mažuranić (Ogulin, 1874 - Zagreb, 1938), and others. In the presentation, we will analyze the periodical contributions published on the occasion of I. Mažuranić's death. We will also examine the contributions printed on the occasion of the hundredth anniversary of his birth, thereby tracking the public's perception over time.

Keywords: Ivan Mažuranić, periodicals, hundredth anniversary of birth.

Izv. prof. dr. sc. Ivona Šego Marić

Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru

Državnopravni pogled u Bosnu i Hercegovinu od 1840. do 1878. godine i Adresa Hrvatskog Sabora Caru Franji Josipu iz listopada 1878. godine

Za vrijeme vladavine bana Ivana Mažuranića (od 1873. do 1880.), Bosna i Hercegovina je prošla transformaciju i prijelaz sa islamskog civilizacijskog i pravnog kruga na zapadni europsko kontinentalni pravni i civilizacijski krug koji je bio utjelovljen u to vrijeme u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Veze pripadnika obitelji Mažuranić za Bosnu i Hercegovinu sežu od sredine 19. stoljeća, kada nastaje najbolje prozno djelo hrvatskog narodnog preporoda po sudu mnogih kritičara, autora Matije Mažuranića, putopis pod nazivom Pogled u Bosnu, koji je u to vrijeme trebao poslužiti pripadnicima obitelji Mažuranić da steknu bolji uvid u političko i narodnosno ozračje koje je vladalo u najzapadnijoj pokrajini Osmanskog Carstva.

Bosna i Hercegovina i bitnost njenog geopolitičkog položaja najbolje se vidi koncem 19. stoljeća kada duboka kriza kasnog osmanskog feudalizma i razvitak nacionalne svijesti kod podčinjenog nemuslimanskog stanovništva vode ka kulminaciji nezadovoljstva pravnim ali i društvenim položajem kršćanskog stanovništva i željom za rušenjem postojećeg agrarnog sustava što rezultira brojnim ustancima protiv osmanske vlasti. Politički ciljevi ustanika bili su različiti: ustanici pravoslavne vjere htjeli su riješiti postojeće stanje ujedinjenjem sa Srbijom i Crnom Gorom, a katoličko pučanstvo je svoje nade za rješanjem svoga položaja vezivalo uz Trojednu Kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju. Autorica temeljem saborske rasprave uoči donošenja Adrese analizira važnost zahtjeva Hrvatskog Sabora upućen Adresom caru Franji Josipu iz listopada 1878. za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: Ivan Mažuranić, Matija Mažuranić, Istočno pitanje, Bosna i Hercegovina, Adresa.

Assoc. Prof. Dr. Ivona Šego Marić

Faculty of Law, University of Mostar

State law view of Bosnia and Herzegovina from 1840 to 1878 and Address of the Croatian Parliament to Emperor Franz Joseph from October 1878

During the reign of Ban (Viceroy) Ivan Mažuranić (from 1873 to 1880), Bosnia and Herzegovina underwent a transformation and transition from the Islamic civilizational and legal circle to the Western European continental legal and civilizational circle that was embodied at that time in the Austro-Hungarian Monarchy. The ties of the members of the Mažuranić family to Bosnia and Herzegovina date back to the middle of the 19th century, when, according to many critics, the best prose work of the Croatian national revival was created, a travelogue called “Pogled u Bosnu” by Matija Mažuranić, which at that time was supposed to serve the

members of the Mažuranić family to gain a better insight into the political and ethnic atmosphere that prevailed in the westernmost province of the Ottoman Empire.

Bosnia and Herzegovina and the importance of its geopolitical position can best be seen at the end of the 19th century, when the deep crisis of late Ottoman feudalism and the development of national consciousness among the subjugated non-Muslim population led to the culmination of dissatisfaction with the legal and social position of the Christian population and the desire to demolish the existing agrarian system, which resulted in numerous uprisings against Ottoman rule. The political goals of the insurgents were different: the insurgents of the Orthodox population wanted to solve the existing situation by uniting with Serbia and Montenegro, while the Catholic population tied its hopes for a solution to its position in the Triune Kingdom of Dalmatia, Croatia and Slavonia. Based on the parliamentary debate before the adoption of the Address, the author analyses the importance of the request of the Croatian Parliament sent in the October 1878 Address to Emperor Franz Joseph for the Croatian people in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: Ivan Mažuranić, Matija Mažuranić, Eastern Question, Bosnia and Herzegovina, Address.

Marijana Trinajstić, prof.

Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci

Spis I. Mažuranića *Hrvati Mađarom*, književna proza s elementima pjesničke poslanice

Spis koji se u hrvatskoj književnoj povijesti naziva proglasom, političkom knjižicom, primjerom hrvatske književno-političke proze, *Hrvati Mađarom* – književnik, pravnik, državnik i političar Ivan Mažuranić objavio je u vlastitoj nakladi 10. travnja 1848. u ozračju glasno izraženih hrvatskih *Zahtijevanja naroda* od 25. ožujka 1848. godine. Tekstom *Hrvati Mađarom* prvi je hrvatski kancelar i prvi ban pučanin objedinio preporodne težnje i ideale u duhu načela “jednakosti, slobode i bratinstva”. U radu se interpretativnim načelom naglašava književno-umjetnički izričaj teksta koji je iznio ključne probleme hrvatsko-mađarskih odnosa od godine 1790. do 1848. Hrvatsko odupiranje nametanju mađarizacije uz pozivanje na narodno i prirodno pravo potaknuto idejama Francuske revolucije i njezinim glasno proklamiranim načelima, sadržajno odgovara i duhu poslanice; pjesničke forme lirsko-epskog karaktera. Poslanice ili epistole, kao stihovane ili prozne vrste još su u sličnim izvornim oblicima u Aristotelovu vremenu služile kao način izražavanja suprotnih filozofskih stavova prema zamišljenom sugovorniku te je osim odnosa prema Mađarima, spis i književni ogled najdubljih misli hrvatskoga preporoda. Svojstvima literarnog dijaloga s moralističkim karakterom, pjesničkim „citatima i izrekama” – kako je već isticano u književnoj povijesti – predstavlja rječit primjerak "prve moderne hrvatske proze" (Frangeš). U spisu *Hrvati Mađarom* do izražaja je došao i suptilan emotivni osobni herojski sklop suprotstavljanja silama koje opstoje izvan njega, tako je književnik u svojstvu političara izrodio tekst dostojan svjetske književnosti romantizma.

Ključne riječi: proglas, politička knjižica, proza, poslanica, preporodne težnje.

Marijana Trinajstić, prof.

First Croatian Gymnasium in Sušak, Rijeka

The I. Mažuranić's writing *Hrvati Mađarom*, literary prose with elements of a poetic epistles

The writing *Hrvati Mađarom*, which in Croatian literature history is referred to as a proclamation, a political booklet; an example of Croatian literary and political prose – was published by writer, lawyer, statesman, and politician Ivan Mažuranić in his own edition on the 10th of April 1848 in an atmosphere of loudly expressed *Demands of the Nation* adopted on March 25th, 1848. With *Hrvati Mađarom*, the first Croatian chancellor and the first commoner Ban of Croatia united the revivalist aspirations and ideals in the spirit of the principles of "equality, freedom and fraternity". In this paper, the interpretative principle will

be used to emphasize the literary and artistic expression of the mentioned piece, which presented the key problems of Croatian-Hungarian relations from 1790 to 1848. The Croatian resistance to the imposition of Hungarianization, concerning national and natural law, motivated by the ideas of the French Revolution and its loudly proclaimed principles, corresponds content-wise to the spirit of the epistle; the poetic form of a lyrical-epic character. Epistles, as verse or prose, were used in their similar original forms in the times of Aristotle as a way of expressing opposing philosophical attitudes towards the imaginary interlocutor, and apart from the relationship to the Hungarians, *Hrvati Mađarom* also represents a literary essay of the deepest thoughts in the Croatian national revival. With the properties of literary dialogue with a moralistic character, poetic quotations, and sayings - as already pointed out in literary history - it represents an eloquent example of the "first modern Croatian prose" (Frangješ). Moreover, the subtle emotional and personal heroic way of opposition to the forces that exist outside of him came to the fore in the discussed writing – and that is how the writer in his capacity as a politician created a literature piece worthy of the worldwide Romanticism movement.

Keywords: proclamation, political booklet, prose, epistle, rebirth aspirations.

Prof. dr. sc. Budislav Vukas, ml.

Pravni fakultet u Rijeci

O počecima moderne hrvatske doktrine međunarodnog prava u okrilju novog zagrebačkog Sveučilišta

Osnivanje zagrebačkog Sveučilišta jedna je od važnih reformi koje uobičajeno s pravom ističemo kada razmatramo reforme bana Ivana Mažuranića. Zakonskim člankom ob ustrojstvu Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu Hrvatski je sabor 13. siječnja 1874. okončao vrlo dugačko razdoblje osnivanja modernog sveučilišta u Hrvatskoj. Pravni fakultet će u okviru Sveučilišta nastaviti svoj višestoljetni razvitak. Stvarano po njemačkim i austrijskim uzorima, Sveučilište će biti središte i znanstvenih istraživanja svojih profesora. Tako će se u okviru Pravnog fakulteta nastaviti s predavanjima i istraživanjima i tema iz međunarodnog prava, još ne na posebnoj Katedri.

Autor u izlaganju potvrđuju tezu kako je novo Sveučilište utjecalo na stvaranje moderne hrvatske znanosti međunarodnog prava. Iako se hrvatska doktrina međunarodnog prava ne razvija isključivo u okviru Sveučilišta, ono je ipak ključno utjecalo na postavljanje temelja kasnije osnovane vrlo ugledne i utjecajne samostalne Katedre.

Ključne riječi: Reforme bana Ivana Mažuranića, Povijest Sveučilišta u Zagrebu, Povijest međunarodnog prava, Povijest pravne znanosti u Hrvatskoj.

Prof. Dr. Budislav Vukas, jr.

Faculty of Law in Rijeka

On the beginnings of the modern croatian doctrine of international law within the framework of the new University of Zagreb

The founding of the University of Zagreb is one of the important reforms usually pointed out in the consideration of the reforms of the ban Ivan Mažuranić. On January 13th, 1874, the Croatian Parliament – Sabor - ended the very long period of establishment of a modern university in Croatia passing the Law on the establishment of the Francis Joseph I University in Zagreb. The Faculty of Law will continue its centuries-long development within the University. Created according to German and Austrian models, the University will also be the center of scientific research of its professors. Thus, the Faculty of Law will continue with lectures and research on topics from International Law, not yet at a separate Chair.

In the presentation, the author confirms the general thesis that the new University influenced the creation of modern Croatian science of International Law. Although the Croatian doctrine of International Law is not developed exclusively within the framework of the University, it nevertheless had a key influence on the foundation for the later established highly respected and influential independent Chair.

Keywords: The ban Ivan Mažuranić's reforms, History of the University of Zagreb, History of International Law, History of legal science in Croatia.